Néptáncoktatás Borsod-Abaúj-Zemplén megye hátrányos helyzetű településein

Jelen tanulmányunkban azt szeretnénk bemutatni, hogy milyen nehézségekkel szembesül egy-egy néptáncpedagógus a munkája során, fókuszálva a Borsod-Abaúj-Zemplén (továbbiakban: B.-A.-Z.) megyei, hátrányos helyzetű települések azon telephelyeire, ahol hátrányos helyzetű gyerekekkel dolgozik.

A kutatásunk módszere a kvalitatív elemzés volt, 6 interjút készítettünk B.-A.-Z. megyében tanító néptáncpedagógusokkal. Kutatásunk során négy kérdésblokk alakult ki. Az első kérdéskör arra vonatkozott, hogy hogyan jellemezhetőek azok a telephelyek és diákok, akiket a néptáncpedagógus tanít. A második kérdésünk az volt, hogy a néptáncpedagógusok észleltek-e bárminemű különbséget a tanítás során a hátrányos és a nem hátrányos helyzetű diákok között. Az interjúk elemzése során arra kerestük a választ, hogy a B.-A.-Z. megyében hátrányos helyzetű diákokat oktató néptáncpedagógusok alkalmaznak-e egyéni didaktikai elemeket a tanítás során, s ha igen, melyek azok. Eredményesnek ítélik-e meg saját munkájukat, miben rejlik a siker? A negyedik kérdéssor arra vonatkozott, hogy mennyiben segíti a hátrányos helyzetű gyermekek társadalmi integrációját a néptánc, a néptánccal ki lehet-e tölteni a közoktatásban hagyott „réseket" a felzárkóztatás és a társadalomba való beilleszkedés nyomán.

Kutatásunk célja egy olyan módszertani kezdeményezés, ami segítségül lehet azon néptáncpedagógusoknak, akik hasonlóan felülreprezentált községekben, megyékben tanítanak. Tanulmányunk első fele a hazai szakirodalomra és a Központi Statisztikai Hivatal (továbbiakban: KSH) adataira épül, második felében a B.-A.-Z. megyei néptáncpedagógusokkal készült interjúkat mutatjuk be és elemezzük azokat.

Borsod-Abaúj-Zemplén megye főbb jellemzői

Borsod-Abaúj-Zemplén megye Magyarország határ menti, északkeleti részén található. Az észak-magyarországi régió része. Területe és népessége alapján is a második legnagyobb megyénk. Ennek ellenére 1980-tól folyamatosan csökken a megye népessége.

A megye 15 kistérséget foglal magába, ide tartoznak az Edelényi, Kazincbarcikai, Ózdi, Encsi, Abaúj-Hegyközi, Szikszói, Bodrogközi, Sárospataki, Sátoraljaújhelyi,

Szerencsi, Tokaji, Tiszaújvárosi, Mezőcsáti, Mezőkövesdi és a Miskolci kistérségek. A megyében egy megyei jogú város (Miskolc), 25 város, 11 nagyközség és 321 község található. A kistérségek összességéről általánosságban elmondható, hogy orvoshiánynyal küzdenek, sok a betöltetlen háziorvosi állás, főleg az aprófalvakban. A megye a rendszerváltás után súlyos gazdasági nehézségekkel is küzdött: a privatizáció, a gyárak bezárása arra vezettek, hogy a gazdaságilag aktív lakosság elkezdett kiszivárogni a megyéből. Ez további foglalkoztatási és szociális problémákhoz vezetett. (Szabó-Tóth és Lovász, 2013)

A megyéhez 358 település tartozik, ebből társadalmi, gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett (105/2015. (IV. 23.) Korm. rendelet) 185, ebből 157 jelentős munkanélküliséggel sújtott település. (Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer adatai, továbbiakban: TeIR). A B.-A.-Z. megyei foglalkoztatottak száma jelentősen elmarad a magyarországi átlagtól és kis mértékben az észak-magyarországi régió átlagától is. A megye nem csak a foglalkoztatottság tekintetében marad el az országos átlagtól, hanem az egy lakosra jutó nettó jövedelem mértékében is.

A népességváltozás okait az 1. táblázatban szemléltetem. Ez alapján elmondható, hogy a vándorlási különbözet (-4,1) kimagasló értékkel bír és jelentős mértékben csökkent az élve születések száma, míg a halálozási ráta változatlanul magas maradt.

1. táblázat. A népességváltozás tényezői 1980–2011 (Forrás: KSH)

Időszak	Élve születés	Halálozás	Természetes szaporodás, illetve fogyás	Vándorlási különbözet	Tényleges szaporodás, illetve fogyás	Lakó-népesség az időszak végén
1980—1989	108 724	100 250	8 474	-55 979	-47 505	761 963
1990—2001	103 463	116 858	-13 395	-4 164	-17 559	744 404
2001—2011	78 715	106 133	-27 418	-30 720	-58 138	686 266
Változás az időszak eleji népességéhez képest százalékban						
1980—1989	13,4	12,4	1,0	-6,9	-5,9	94,1
1990—2001	13,6	15,3	-1,8	-0,5	-2,3	97,7
2001—2011	10,6	14,3	-3,7	-4,1	-7,8	92,2

A megyében mérséklődött a házasságban élők aránya (2011: 44,1%), ezzel párhuzamosan növekszik a nőtlenek/hajadonok, özvegyek (12,9%), elváltak (11,2%) száma. Ez a csökkenő házasodási kedv befolyásolhatja a gyermekvállalást és a családtervezést.

A 2. táblázatban a megye lakosságának nemzetiségek szerinti megoszlását láthatjuk. A KSH adatai alapján a megyében a legjelentősebb nemzetiségek közé tartoznak a cigányok, a németek, a szlovákok és még magas a számuk a ruszinoknak is. A nemzetiségek 88%-a vallotta magát cigánynak. Összevetve az 1. táblázat adataival elmondható, hogy a megye lakosságának több mint 10%-a tartozik valamelyik nemzetiséghez. A megye összlakosságból a legnépesebb nemzetiség, a cigányság 7,9%-ot képvisel. Hablicsek előrejelzése szerint 2021-re a romák aránya 18,1% lesz az észak-magyarországi régióban, de országosan is növekedő arányokat jósol (Hablicsek, 2007).

2. táblázat. A nemzetiségi népesség száma, 2011 (Forrás: KSH)

Nemzetiség	Nemzetiség alapján	Anyanyelv alapján	Családi, baráti körben használt nyelv alapján
Bolgár	196	149	107
Cigány (romani, beás)	58 246	508	566
Görög	176	68	88
Horvát	38	13	11
Lengyel	609	108	155
Német	2 509	437	2 126
Örmény	133	7	18
Román	455	184	259
Ruszin	1 397	300	346
Szerb	79	18	27
Szlovák	1 991	631	1 070
Szlovén	4	3	10
Ukrán	349	147	148
Hazai nemzetiséghez tartozó összesen	66 182	2 573	4 931

Oktatás

A megyei lakosság oktatási statisztikája javult az elmúlt években (1. ábra). Egyre nő azoknak a száma, akik közép- illetve felsőfokú végzettséggel rendelkeznek és csökken azoknak a száma, akik nem végezték el a 8 általánost. A községek, nagyközségek népességére a városok lakosságáétól alacsonyabb iskolázottság jellemző: 2011-ben a községek lakosságának 10%-a nem végezte el az általános iskola 8. osztályát, 37%-a az általános iskola 8. osztályát, 24%-a középfokú iskolát érettségi nélkül, szakmai oklevéllel fejezte be, az érettségit a községek lakosságának 22%-a, a diplomát 7,2%-a iskolai szerezte meg (BAZ-megye, KSH, 2016. 17.).

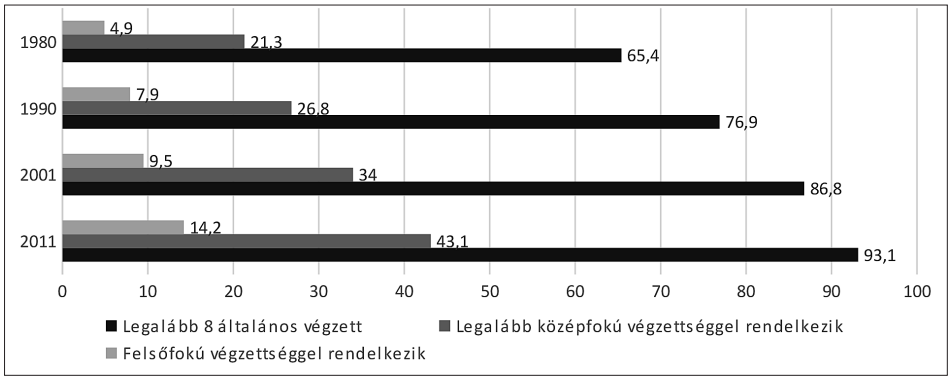

1. ábra A lakosság iskolai végzettsége százalékban (Forrás: KSH)

A megyében működik az ország óvodáinak 8,1%-a. Hasonlóan kedvező az általános iskolák aránya: 9,8%. A megye az ezer lakosra jutó középiskolások számában élen jár. A közoktatási törvény változásaival mindig új kihívás elé állítja a közoktatási intézményeket és újra és újra előkerül a kérdés, hogy az oktatással az adott intézmény képes-e felemelni valakit, vagy helyette elmélyíti a hátrányokat és a tanulók közötti különbsé-

geket (BAZ-megye, Közoktatás, 2016). Kutatásomban ez a kérdés kiemelt szerepet kap a néptáncpedagógusok munkájára összpontosítva. Ebben az alfejezetben ezért a megyében zajló művészeti nevelés eredményeire és mutatóira fókuszálok.

Miskolcon 1897-től, a megye nagyobb városaiban az 1950-es évektől folyik szervezett zeneoktatás. Az 1960-as évektől szinte minden jelentős város rendelkezett önálló zeneiskolával, melyeknek lehetősége volt a város vonzáskörzetébe tartozó településeken kihelyezett oktatást szervezni. Ahol a feltételek adottak voltak, ezek a kihelyezett képzések önállósulhattak, önálló intézménnyé válhattak az 1990-es évektől. A művészeti alapoktatásban résztvevők legnagyobb százalékát a 7–14 éves gyerekek teszik ki (általános iskoláskorú gyerekek). Az elmúlt években emelkedett a művészeti alapellátásba bevont óvodáskorúak száma is.

„A megyében folyó zene- és művészetoktatás színvonalát mutatja, hogy a pedagógusok és tanítványaik jó eredményeket érnek el a megyei és az országos tanulmányi versenyeken, fesztiválokon." (BAZ-megye, Közoktatás, 2016) Az elmúlt években jelentős ütemben megnőtt az alapítványi fenntartású művészetoktatási intézmények száma, amelyek igyekeztek pótolni az alapfokú művészetoktatásban ellátatlan területeket. Tipikusan ide tartozik a néptánc, a társastánc és a képzőművészet.

A megye demográfiai, gazdasági jellemzőiből látható, hogy a megye számos szempontból hátrányos helyzetű, leszakadó térsége Magyarországnak. E miatt a hátrányos helyzet miatt – ebben a megyében dolgozó pedagógusként – merült fel bennünk a kérdés, máshogy bánnak-e ezekkel a gyerekkel, vagy máshogyan kell-e bánni velük?

A megyében folyó néptáncoktatás az interjúk tükrében

Az interjúk elemzése során négy főbb szempontot vizsgáltunk, ezek a következők voltak:

1. mi jellemző a telephelyekre, milyen infrastruktúrája van az adott intézménynek, amelyben az oktatás zajlik,
2. mi jellemző a hátrányos helyzetű diákokra és milyenek a nem hátrányos helyzetű diákok, milyen metaforákat használt a néptáncpedagógus,
3. milyen egyéni didaktikai elemeket használ a pedagógus a tánctanítás során,
4. a hátrányos helyzetű diákokat segíti-e a néptánc a társadalmi integrálódásában.

Telephelyek és az oktatás körülményei

A néptáncpedagógusok megosztó véleményeket formáltak a telephelyek körülményeiről, felszereltségéről. Az interjúk során kiderült, hogy vannak olyan telephelyek, amelyek megfelelő infrastruktúrával rendelkeznek és ez nem csak a hétköznapi oktatáshoz szükséges felszereltséget jelenti, hanem külön táncteremmel rendelkezik az iskola. Ezen iskolák tánctermei rendelkeznek tükörrel, megfelelő padlózattal, mosdóval, mellékhelységgel.

3. táblázat. Telephely főbb jellemzői

Alanyok	Pozitívum	Negatívum
1.	Van külön táncterem, tükör, mosdó, WC	-
2.	Van telephely, ami fel van szerelve tükörrel	Elmaradott infrastruktúra
3.	Az iskolákban normális körülmények	Nincs külön táncterem
4.	-	Nincs külön táncterem
5.	Vannak jól felszerelt telephelyek, ahol van külön táncterem	Sok helyen nincs külön táncterem
6.	-	Rossz megközelíthetőség, nincs táncterem

Az interjúalanyok kivétel nélkül dolgoznak olyan helyeken, ahol nincs külön táncterem. Ezek az iskolák sokszor egyébként is rosszabb állapotban vannak, mint azok, amelyekben van külön táncterem, ami érthető, hiszen ahhoz, hogy külön tánctermet alakítson ki egy iskola olyan erőforrásokra van szükség, ami a hátrányos helyzetű településeken kevésbé megtalálhatóak. Ott, ahol nincs külön táncterem, a pedagógusoknak két lehetősége van. Az első – és talán a szerencsésebbnek ítélhető – esetben az intézmény tornatermében tartják a táncórákat. Ilyenkor biztosítva van a gyerekek számára az átöltözés lehetősége. S habár nincs olyan felszereltsége, mint egy táncteremnek, annyi előnye mégis van, hogy helyben vannak a sporteszközök, melyeket a kollégák szívesen alkalmaznak, valamint a padlózat is megfelelő a táncos mozgáshoz. Hangtechnika ezekben az esetekben nincs, vagy nem megfelelő, sokszor maguknak kell vinni a pedagógusoknak. A másik lehetőség a tanterem. Ez a megoldás a lehető legrosszabb, mégis nagyon sok esetben a táncóra kiszorul még a tornateremből is. A padokkal zsúfolt tantermek, melyek egyébként se elég nagyok, a padok széthúzásával meglehetősen kevés helyet biztosítanak a mozgáshoz. Mivel nincs öltöző, így sokszor a gyerekek az utcai ruhában táncolnak, ami nem higiénikus. Hangtechnika jellemzően itt sincs, gyakran - ha vannak az iskolában - magnók, azok hangjával töltik meg a tantermeket.

A diákság jellemzői

Az interjúalanyok többsége általános iskolai korú (7–14) diákokat tanít. Érdekes volt megfigyelni, hogy milyen metaforákat használtak a hátrányos helyzetű és a nem hátrányos helyzetű gyerekekre, gyakran tükröződik ebből a gyerekek differenciálása *magatartás, anyagi háttér, nemzetiség* alapján.

4. táblázat. HHH-s, HH-s és nem HH-s diákok jellemzése.

Szempont	HHH-s, HH-s diákokra	Nem HH-s diákokra
Előforduló metaforák, jellemzők	Kiskirály, Mélyszegény, Magatartászavaros	Jó körülmények közül jövő, Jó tanulók, Haladni lehet velük a tananyaggal

Az interjúalanyok elmondásai alapján, mindegyikük foglalkozik hátrányos helyzetű gyermekek oktatásával, viszont előfordul olyan csoport is, melyben nincs vagy csak elenyésző számú hátrányos helyzetű gyermek jár. Mindegyik pedagógus foglalkozik magyar és roma nemzetiségű gyerekekkel egyaránt. A hátrányos helyzetű gyermekek az interjúalanyok szerint, sokszor magatartászavarosak, fizikai és szellemi képességeik sok esetben elmaradnak a nem hátrányos helyzetű társaikétól, ugyanakkor előfordul ennek az ellentéte is. A 6. interjúalany, aki egy miskolci roma iskolában tanított a következőről számolt be: *„A hh-s gyermekek sokszor odaadóbbak és precízebbek*

(kifizetések, követelmények elvégzése, tanulmányi átlag és munkakedv szempontjából), mint a normál körülmények között élők. Néhány esetben ennek ellentéte is előfordult, de kisebb számban." Csoporton belül általában jó a viszony a gyermekek között. Mivel sok telephelyen túlnyomó részt nehéz körülmények között élő gyermekek vannak, így elfogadják egymás. Nemzetiségből kifolyó konfliktusok ritkák, általában a roma gyerekek vannak túlsúlyban.

Az interjúkból kiderül, hogy a diákok elfogadják tanáraikat, bár tiszteletüket nehéz kivívni. A hátrányos helyzetű gyermekek több interjúalany szerint (beleértve engem is) sokszor „szeretet-hiányosak" és egy-egy kedves szóval, odafigyeléssel szép eredményeket is el lehet érni velük.

Arra a kérdésünkre, hogy milyen különbségeket vélnek felfedezni egy jellemzően hátrányos helyzetű és egy inkább nem hátrányos helyzetű csoport között különböző válaszokat kaptuk:

1. *„...meglátszik a néptánc órán, kevésbé tudnak odafigyelni és kevesebb ideig."*
2. *„A nem hátrányos helyzetű csoportommal, magával a táncanyaggal is tudtunk haladni, így versenyekre tudtam vinni a gyerekeket, mint csoportos versenyekre és szóló versenyekre, külön felkészítést tudtam nekik eszközölni. A hátrányos helyzetű csoportnál pedig igazából a fejlesztés, ami fontosabb, főleg ezeknél az elmaradott régióknál, hogy minél jobban fejlesszük a gyerekeknek a testi illetve szellemi képességét és a versenyeztetés és a tánc, maga a táncátadása az ár csak egy utólagos pozitív mellékhatása ennek az egész munkának."*
3. *„Szerintem egy főleg nem hh-s gyerekekből álló csoportot csak válogatással lehet elérni, és mivel nagy részben ezek nem egy életkorúak, ezért iszonyatosan nagy a különbség."*
4. *„A hh-s csoportnál az óra nagy része megy el a fegyelmezéssel, míg a nem hh-s csoportban ez idő alatt tanulás zajlik. A hh-s csoportban egy mondóka megtanulása is hónapokba telik, mert nem értik a mondatokat, nem ismerik a szavakat. A hh-s csoportban gyakran van tisztálkodási probléma is: nem tudja kifújni az orrát, nem tudja bekötni a cipőjét Stb!"*
5. *„A legtöbb helyen, ahol tanítok, van hátrányos helyzetű gyermek. Az olyan csoportoknál, ahol kevesebb számban fordulnak elő hátrányos helyzetű gyermekek jobban tudunk haladni a táncanyaggal. Azoknál csoportoknál, melyekbe főleg hátrányos helyzetű gyerekek járnak inkább az életre való nevelést részesítem előnybe. Az ilyen csoportokban nagyobb gondot okozz a rend megtartása is."*
6. *„Konkrét példám nincs rá, mivel vegyesen voltak csoportjaimban nagyrészt egyforma arányban, de a különbség nem volt észrevehető, mivel szerették, amit csináltak, a táncot. Ezért odafigyeltek, nem voltak fegyelmezési problémát, mert nyitottabban kezeltem őket."*

A válaszokból kiderült, hogy a pedagógusok többsége úgy gondolja, hogy egy jellemzően hátrányos helyzetű gyermekekből álló csoportban nehezebb a tananyag átadása, mint egy olyan csoportban, ahol nincs, vagy csak kevés hátrányos helyzetű gyermek van. Szinte az összes interjúalany szerint csak válogatással lehet olyan csoportot létrehozni, amelyben nincs hátrányos helyzetű gyermek. Az ilyen csoportokban jól lehet haladni, könnyebb őket versenyre felkészíteni. A megye nagy részében viszont nincs vagy csak nagyon kevés lehetőség van arra, hogy válogatott gyerekeket tanítsunk. A legtöbb csoportban vannak hátrányos helyzetű gyermekek, és sok olyan csoport van ahol, szinte minden tanuló hátrányos helyzetű. Ezeknél a csoportoknál a pedagógusok szerint az elsődleges szempont a fejlesztés. Mivel lassabban haladnak a

tananyaggal és kevesebb ideig tudnak koncentrálni, ezért a tananyagot is hozzájuk kell igazítani.

Módszerek

A megkérdezett pedagógusok mind használnak tanult és saját módszereket az oktatásuk során. A következőkben ezeket a módszertani elemeket fogom ismertetni és elemezni. Az egyik interjúalanyunk szigorúan ügyel arra, hogy a tanórák mindig hasonlóan legyenek felépítve, hogy ezzel biztonságos környezetet alakítson ki a gyermekek számára. Mivel ő is sok figyelemzavaros gyereket tanít, ezért a fokozatosság elvét szem előtt tartva, folyamatosan tudatosan szervezve kitolja a gyermekek fegyelmezett idejét. Ehhez a módszerhez sok türelemre van szükség, mivel hiába képesek a gyerekek már akár 30 percet is konkrét tanulással tölteni, mindig vannak visszaesések. Ez a módszer elengedhetetlen a hátrányos helyzetű gyermek oktatása során, mivel addig nem tudunk normális órákat tartani, ameddig a tanulók nem képesek 10 percnél tovább figyelni. A játékokat a jutalmazás eszközeként használja. Az óra végén szokott játszani a gyerekekkel, ha marad rá idő. Elmondása szerint az *elsajátítandó tananyagot meg tudják a gyerekek 30 perc alatt is tanulni, de 45 perc is elmehet rá, így a gyerekeken múlik, hogy lesz-e idő játszani*. Sokszor kéri a gyerekeket, hogy válasszanak ők játékot, ami lehet nem néptánc órán tanult játék is, valamint, ha a csoport kizárólag, vagy túlnyomó részben romákból áll, cigány zenére táncolhatnak a gyerekek. Ez – elmondása szerint, - egy jó motivációs eszköz, mely szintén segítséget nyújt a figyelem zavarok leküzdésére. Egyéni módszerként kiemelt egy hasznos segédeszközt, a síp bevonását az oktatásba. Év elején új csoportoknál, különböző sípjeleket tanít meg a gyerekeknek játékosan. Például egy rövid sípszó jelentése: azt csinálhatnak a gyerekek, amit szeretnének, két sípszó jelentése: ki kell alakítani egy kört és három sípszó: álljanak be sorokba. Mivel játékként fogják fel a gyerekek, hamar megtanulják és élvezettel hajtják végre a parancsokat. Ezt a módszert azért fejlesztette ki, mert sokszor hatalmas tornatermekben kellett tartania az órákat, ahol eléggé el tud veszni az ember hangja. így nem kell végig kiabálni az órát és idővel termeszétesen lehet bővíteni a sípjeleket.

A konkrét tanítási folyamatoknál csoportspecifikus, akár egyénre szabott módszereket alkalmaz: ha egy csoport el tudja táncolni a cifrát, vagy bármilyen más motívumot egyszeri bemutatás után kis gyakorlással, akkor nem bontja le a motívumot, de ha nem sikerül, akkor módszert vált, lebontja alapelemeire a tánc-motívumot és együtt felépítik a gyerekekkel.

Egy másik interjúalany munkája során nagy hangsúlyt fektet arra, hogy a gyerekek elfogadják őt vezetőnek, valamint arra, hogy a gyerekek tisztába legyenek a csoporton belüli szerepükről. Nagyon jó módszere a közösség fejlesztésére és az órára hangolásra, hogy az óra elején ritmusdobogással köszönnek egymásnak a tanulók a tanárral, valamint csatakiáltással kezdik az órát. Ezt azért tartja fontosnak, mert nagyon jól rá tudja hangolni a gyerekeket a néptánc-órára, valamint a közös munkára. Tanult elemként a Lévai módszert említette, melyet óráin használ. Az ugráskészség fejlesztéséhez hullahopp karikát alkalmaz, mintegy ugrálókötélként használva.

Harmadik interjúalanyunk az órák elején mindig játszik a gyerekekkel, felkeltve ezzel a figyelmüket ahelyett, hogy fegyelmezéssel kezdené a tanítást. A játékra órára hangoló elemként tekint, mely sikeresnek bizonyult a munkája során. Ez is egy jó módszer, hiszen a gyerekek életkori sajátossága a játékosság és ezt kihasználva nem csak az órára tudja őket ráhangolni, de a szabálykövetést is erősíti bennük, valamint jó lehetőség a gyerekek táncos mozgására való felkészítésre is. A pedagógiai munkája során a Lévai-módszert emelte ki, melyet használ.

A negyedik megkérdezett pedagógus a hátrányos helyzetű csoportoknál fontosnak tartja, hogy először az alapvető viselkedési normákat tanítsa meg a gyermekeknek.

Szerinte általában a hátrányos helyzetű tanulók nincsenek tisztában az alapvető viselkedési normákkal. Egyéni módszert vezetett be a tanítás során*: „Egy megoldást tudok, ami beválik hosszútávon. Ezeknek a gyerekeknek a nagy többségét szegregáltan kell tanítani, sokkal lassabban, mint a többieket. Egy tanév alatt csak fele annyi anyagot kell nekik tanítani, lassan, nagy türelemmel. Nem kell tőlük többet várni, viszont amit megtanulnak, abban nagyon meg kell őket erősíteni lelkileg, hogy ez mennyire nagyszerű. Azt a pár gyereket kell integrálni, aki képes felvenni a többiekkel a fordulatot!"* Ezekből a sorokból arra lehet következtetni, hogy fontosnak tartja a gyerekek fejlesztését a néptánc-órák során. Inkább csökkentett tananyagot ad le nekik, így sikerélményekben lehet része a gyermekeknek. Fontosnak tartja a folyamatos pozitív visszacsatolást, mely jó módszer lehet a hátrányos helyzetű tanulók esetében. Tanult elemként ő is a Lévai-módszert említette meg, amit az oktatás során alkalmazz.

Az ötödik interjúalany oktatása során szintén a Lévai-módszert alkalmazza. Kiemelte a speciális ugró iskolák és a hullahopp karikák alkalmazását az órákon. Egyéni módszere a hátrányos helyzetű gyermekek oktatásánál, a tananyag lassabb átvétele, ő is fontosabbnak tartja, hogy a gyerekeket az életre nevelje első sorban. Minden órán, amikor teheti, mesél a gyermekeknek, ezzel fejlesztve a gyerekek képzelő erejét. Roma gyerekek oktatása során ő is kiemelte, hogy jutalomként cigányzenére táncolhatnak a gyerekek.

A hatodik interjúalany egy miskolci roma iskolában szerzett tapasztalatairól mesélt, bemutatott módszereit is roma gyermekek oktatása során alkalmazta. *„Hagytam őket kibontakozni, megmutathatták saját tudásukat, engedtem őket tanítani is (egymástól való tanulás náluk fontos és megtanulnak egymásra figyelni). Sokat beszélgettem velük, a náluk lévő családi, vagy falubeli hagyományokról, kitől és hogyan tanultak táncolni. A romáknak nem lehetett úgy tanítani, hogy a motívumokat fázisokra bontom, mert nehezebben fogták fel, mivel nem szoktak hozzá ehhez a tanítási módszerhez. Utánzással tanulnak, mert abban nevelődtek. Hasonlítani kellett egy tanítani kívánt motívumot egy általuk ismerthez és sokkal könnyebben sajátították el a tananyagot. Ritka volt az, hogy mindenkinek egyöntetűen kellett táncolni (kötött folyamatok), de természetesen ezeket is sikerült nagyobb munka árán elérnem.*

Ha azt éreztem, hogy figyelmük csökken, egy általuk kedvelt zenére kértem, hogy táncoljanak, amibe természetesen magam is beálltam. Ha ez a módszer nem sikerült, akkor következett a beszélgetés. Vidám történetek tőlem, ami megnevettette őket, majd nekik is eszükbe jutott egy-kettő és kértem, hogy meséljék el. Fontos, hogy valaki odafigyeljen rájuk, együtt érezzen velük, nevessen velük. Az órák alapja náluk mindig a jókedv." Az egymástól való tanulást szorgalmazza a pedagógus.

Integrált oktatás

Az interjúalanyok kiemelték az integráció fontosságát, és mint jó gyakorlatot magát a néptáncot hozták fel példának. Ez nem meglepő, mivel a néptánc remek lehetőséget nyújt a közösség fejlesztésére, egymás elfogadására. Legtöbbjük elsődleges feladatának a szociális kompetencia fejlesztését tartja, mely elengedhetetlen ahhoz, hogy a gyermekek be tudjanak illeszkedni és hasznos tagjává váljanak a társadalomnak. A néptánc az integráció típusai közül a funkcionális integrációt alkalmazza, főleg azért, mert nincs lehetőség arra, hogy a gyerekeket megválogassák a pedagógusok.

Az első interjúalany szerint szívesebben járnak néptáncórára, mint más iskolai órára, mivel kiszakadhatnak a gyerekek az otthoni és az iskolai világból. Fontosnak tartja a tanulás elősegítését a szociális viselkedés fejlesztését. Elmondása szerint a gyerekek fejlődése remekül látszik a fellépéseken, ahol a pedagógus kollégák csodálkozva figyelik, hogy az általuk esetleg rossz gyereknek elkönyvelt táncosok képesek több dalszöveget

megjegyezni, elénekelni, akár öt perces koreográfiát megjegyezni, fegyelmezetten viselkedni. Szerinte ilyenkor a pedagógusok is átértékelik a gyerekekről alkotott véleményüket. Az első interjúalany nagy tapasztalattal rendelkezik, tanulóitól elvárt viselkedési normákat rendre betartatja. A hátrányos helyzetű gyermek tisztelik és szeretik, nagy hatással van az életükre. Véleményem szerint az órái elősegítik a gyerekek integrálását.

Jó gyakorlatot mutatott be a következő interjúalany, aki nehéz sorsú gyermekeket készített fel versenyre. Elmondása szerint sok probléma volt a gyerekekkel a tanítási órákon és fegyelmezéssel nem sok eredményt ért el náluk. Mivel nem szerette volna elküldeni a gyerekeket, úgy döntött, hogy felajánlja nekik, hogy felkészíti őket egy versenyre. A gyerekek elkezdték komolyan venni a táncórákat és a magatartási problémák is csökkentek. A versenyen jól szerepeltek, többek közülük díjat is nyert. A tehetséggondozásra nagyon jó példa a Sárospataki Alapfokú Művészetoktatási intézmény pedagógusai által szerzett Tehetséggondozás a *„Bodrog-parti Athénban”* című kiadvány, amely bemutatja az iskola kidolgozott tehetséggondozási programját. *„E kiadványban szeretnénk rámutatni, bemutatni, hogy egy alapfokú művészetoktatási intézményben milyen formáit ismerjük a pedagógiai értékelésnek, milyen szerepe van az oktatásban, milyen lehetőségek vannak, adódnak egy tehetséges gyerek felfedezésére, fejlesztésére. Az értékelésről szerzett eddigi ismereteim birtokában a Sárospataki Alapfokú Művészetoktatási intézményben a tantestülettel együtt kialakítottunk egy olyan mérési-értékelési feladatlapot, amely a táncos tehetségek azonosítására hivatott. A kiadványban, a kollégáimmal együtt kidolgozott, tehetségazonosítással kapcsolatos kutatási eredményeinket publikáljuk.”* (Muha és Lévai, 2012)

Összegzés

Kutatásunkat egy olyan kvalitatív interjú-sorozatra alapoztuk, melynek fő kérdése, hogy a B.-A.-Z. megyében dolgozó néptáncpedagógusok milyen tanítási nehézségekkel találkoznak munkájuk során és milyen módszereket alkalmaznak ezen problémák kiküszöbölésére. Interjúalanyaink kiválogatásakor fontos szempont volt, hogy ne csak zempléni néptáncpedagógusok legyenek benne, hanem legyenek benne olyan pedagógusok, akik Borsodban és Abaújban is tanítanak.

A kutatás négy főbb kérdéskörre adott választ. Az első kérdésblokk azon telephelyek körülményeire, felszereltségére és magukra a telephely településének, községének infrastrutúrája fókuszált. Kiderült, hogy sok elmaradott iskola található B.-A.-Z. megyében. A tanárok többsége egyáltalán nem dolgozhat külön táncteremben, így a tánctanításhoz szükséges infrastruktúráról nem is beszélhetünk. Ez már önmagában megnehezíti a pedagógusok munkáját, de sajnos sokszor még a tornaterembe se jutnak be a tánctanárok.

A második kérdéskörrel a diákság jellemzőit írtuk körül: azt, hogyan vélekednek a hátrányos helyzetű csoportok diákjairól a pedagógusok, illetve látnak-e különbséget a nem hátrányos és hátrányos helyzetű diákok munkája között, s arra is kíváncsiak voltunk, hogy – amennyiben különbséget tapasztalnak, - miből fakadhatnak azok. Az összes megkérdezett pedagógus foglalkozik hátrányos helyzetű gyermekek oktatásával. Legtöbbjük javarészt csak olyan csoportokban dolgozik, ahol a diákság nagy arányban - ha nem mindenki - hátrányos helyzetű. A gyerekek többsége magatartászavarral küzd, mentális képességük nem megfelelő. Ezek a tényezők igen csak lelassítják a tanulás folyamatát.

A harmadik blokk a néptáncpedagógusok módszereire vonatkozott. Arra kerestük a választ, hogy vannak-e olyan módszereik, melyeket tanításuk során maguk fejlesztettek ki és alkalmaznak a mai napig a túlnyomóan hátrányos helyzetű gyerekekből álló csoportjaikban. Számos módszert, megoldást közöltek a pedagógusok, melyeket a minden-

napi oktatásuk során alkalmaznak. Oktatási módszerként általánosságban Lévai Péter módszertanát alkalmazzák „magukkal átitatva". Nevelési módszereik egyéni megoldások, amik gyermekközpontú nevelői szemléletükről árulkodnak. Fő céljuk a fejlesztés. Módszereik általánosan használhatóak - nem csak hátrányos helyzetű gyermekeknél, - de egyéni módszereiket sokszor a kényszer szülte. Így arra a kérdésre, hogy vannak-e külön módszereik a hátrányos helyzetű gyermekek oktatására a válaszunk, hogy vannak. Nagyon jó példákat láthattunk arra, hogy hogyan tudnak a rosszabb helyzetben élő gyermek életében pozitív változást előidézni.

Az utolsó kérdéskör pedig az integrációt érintette. Azt, hogy a néptánc elősegítheti-e az integrálódás folyamatát, segítségére van-e a rosszabb körülmények közt élő diákoknak beilleszkedni az osztályba, akár a társadalomba. Kiderült, hogy a néptánc maga egy jó gyakorlat az integrálásra. Az összes pedagógus azon fáradozik, hogy a táncosaikban kialakítsák az igényt, hogy a társadalom hasznos tagjai legyenek. Kiemelték a tehetséggondozást, a fellépések örömét, a versenyeken való részvétel fontosságát, melyek mind-mind pozitív hatással vannak a gyerekek éltére.

Kutatásunkat szeretnénk kiterjeszteni a B.-A.-Z. megyében dolgozó összes néptáncpedagógusra, beleértve azokat a néptáncpedagógusokra is, akik nem dolgoznak hátrányos helyzetű gyermekekkel, s így megyei szinten teljes körűen összehasonlíthatóvá válnak eredményeink mentén a hátrányos és nem hátrányos helyzetű települések, csoportok, diákok és a néptáncpedagógusi módszerek. Az így születő szakmódszertani „szemezgetés" segítségéül lehet a néptáncpedagógusoknak munkájuk során.

Irodalom

105/2015. (IV. 23.) *Korm. rendelet a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről alapján.* (http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1500105.KOR, Letöltés ideje: 2016. 04. 10.)

1997. évi XXXI. tv. *a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról.* (http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700031.TV, Letöltése ideje: 2016.03.20.)

Borsod-Abaúj-Zemplén megye közoktatásának helyzete. http://www.baz.hu/content.php?cid=cont_469ced24df4fa8.45316398, Utolsó letöltés: 2016. 03. 10.

Borsod-Abaúj-Zemplén megye. KSH, 17. o. (http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_03_05_2011.pdf, Utolsó letöltés: 2016. 03. 10.

Hablicsek László (2007). Kísérleti számítások a roma lakosság területi alakulására és a 2021-ig történő előrebecslésére. *Demográfia, 50*(1), 7–54.

Muha Kriszta & Lévai Péter (2012). *Tehetséggondozás a Bodrog-parti Athénban.* Sárospatak.

Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer honlapja. https://www.teir.hu/, Utolsó letöltés: 2016. 04. 25.

Szabó-Tóth Kinga & Lovász Brigitta (2013). *Szociális helyzetkép Borsod-Abaúj-Zemplén megyéből.* http://www.regsom.sk/wp-content/uploads/2013/03/Z%C3%A1r%C3%B3tanulm%C3%A1ny.pdf, Utolsó letöltés: 2016. 03. 17.

Tóth Balázs Zsolt[1] és Tóth Dorina Anna[2]

[1] SZÉPTAN Alapfokú Művészeti Iskola, Sátoraljaújhely, néptáncpedagógus

[2] Debreceni Egyetem HTDI, Nevelés-és Művelődéstudományi Doktori Program